

Energetyka a współczesna rzeczywistość gospodarcza, społeczna, geopolityczna (od redaktorów prowadzących)

Funkcjonowanie sektora energetycznego, podobnie jak funkcjonowanie gospodarki, na przestrzeni ostatnich lat ulega zmianom pod wpływem czynników społecznych, geopolitycznych oraz gospodarczych. Pandemia COVID-19 przyczyniła się do zmiany funkcjonowania poszczególnych sektorów gospodarki, a jednocześnie przełożyła się na procesy technologiczne i łańcuchy dostaw w przemyśle. Sektor energetyczny nie odczuł bezpośrednio wpływu pandemii na swoje bieżące funkcjonowanie. Wynika to przede wszystkim z tego, że energetyka jest zwykle ostatnim ogniwem w łańcuchu reakcji gospodarczych w dobie kryzysu (Wcisło-Karczewska i Sakławski, 2020, s. 76). Nie oznacza to jednak, że interwencja ustawodawcy nie była konieczna. Została podjęta na tych polach, które tego najbardziej wymagały, a kolejne ustawy, zwane tarczami antykryzysowymi, wprowadziły szereg zmian istotnych także z punktu widzenia sektora energetycznego (Wcisło-Karczewska i Sakławski, 2020, s. 76). Jednocześnie pandemia COVID-19 stanowi impuls do przyspieszenia tempa zmian i zwiększania wysiłków na rzecz budowania nowoczesnej energetyki jutra opartej na nisko i zeroemisyjnych źródłach energii. Transformacja energetyczna stanowić bowiem może rozwiązanie części problemów gospodarczych wywołanych przez pandemię, w tym w szczególności stworzyć nowe miejsca pracy i rynki zbytu.

Rynek surowców naturalnych (energetycznych) przeżywa natomiast wstrząsy wywołane przez wojnę w Ukrainie, która wpłynęła bezpośrednio na funkcjonowanie całego sektora energetycznego w Polsce, a także Unii Europejskiej. Ograniczone bądź przerwane dostawy nośników energii, takich jak ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel kamienny doprowadziły do kryzysu energetycznego. Państwa członkowskie, a także Unia Europejska podejmuje działania legislacyjne zmierzające do unormowania sytuacji w sektorze energetycznym. Agresja Rosji ożywiła jednocześnie dyskusję nad zasadami i zakresem stosowania tradycyjnych oraz nowych technologii. W szczególności należy odnotować „przeproszenie się Europy z atomem”. W Europie uległa bowiem erozji argumentacja przeciwników energetyki atomowej, która pod koniec roku 2021 została wpisana do taksonomii unijnej. Niezależność źródła, bezpieczeństwo technologiczne oraz stałość dostaw z elektrowni atomowej przyczyniły się do zmiany w polityce poszczególnych państw członkowskich, m.in. Polski, Czech, Słowacji, Finlandii, Rumunii. Państwa opowiadające się za atomem lobbują za stosowaniem zarówno tradycyjnej, jak i prototypowej technologii, jaką jest SMR oraz MMR. Innym kierunkiem w transformacji energetycznej jest rozwój technologii biogazowej oraz wodorowej. Biogaz może bowiem zastąpić część wolumenu gazu ziemnego z Rosji w sposób stabilny i niezależny. Źródło tego nośnika energii znajduje się bowiem w danym państwie, a tym samym odcinana jest zależność z zewnątrz. Wykorzystanie technologii wodorowych w sektorze energetycznym jest atrakcyjne ekonomicznie, o czym świadczą polityki krajowe państw europejskich oraz Unii Europejskiej. W wymiarze międzynarodowym należy zwrócić uwagę, że rozwój wodoru jest postrzegany jako atrakcyjny kierunek rozwoju gospodarek krajowych i importu wodoru

do państw trzecich. Na obecnym etapie rozwoju sektora wodorowego należy uznać, że o pozycję lidera w zakresie importu wodoru walczy Australia, Kanada, Stany Zjednoczone Ameryki oraz Korea Południowa (zob. Taylor i Hunter, 2021; Hunter, 2021; Tscherning, 2021; 2021a; 2022; Pflugmann i Blasio, 2020).

W 2022 r. na rynku unijnym i krajowym rynku obserwuje się znaczący wzrost cen nośników energii, który jest wynikiem oddziaływania szeregu nakładających się na siebie czynników, m.in. ożywienia gospodarczego po pandemii COVID-19 oraz agresji zbrojnej Rosji w Ukrainie. Ceny energii nie pozostają jednocześnie bez negatywnego wpływu na inflację, której poziom wyraźnie wzrasta od początku 2021 roku. Sytuacja ta ma wpływ nie tylko na sektor energetyczny, lecz także na branże uzależnione od dostępu do energii elektrycznej i gazu ziemnego. Budżety przedsiębiorców, ale również jednostek samorządu terytorialnego nie są bowiem dostosowane do anormalnych zjawisk w życiu społecznym, ekonomicznym oraz politycznym (geopolitycznym). Tym samym sektor energetyczny staje przed poważnym wyzwaniem gospodarczym i społecznym.

Oddajemy do Państwa rąk drugi numer iKAR-a w roku 2022, a jednocześnie kolejny z serii regulacyjnej dotyczący w całości sektora energetycznego. Niniejszy numer składa się z opracowań, które odnoszą się do najnowszych wyzwań w sektorze energetycznym i trendów w legislacji dla tego sektora gospodarki.

Niniejszy numer otwiera artykuł Piotra Mikuska pt. „Regulacje prawne sekwestracji dwutlenku węgla jako bariera do dekarbonizacji krajowej gospodarki gazowej”. Opracowanie wskazuje na trudne do dekarbonizacji sektory gospodarki, które muszą poszukiwać rozwiązań i dywersyfikować narzędzia mogące obniżyć emisje CO₂. Autor skoncentrował swoją analizę na dostępnych rozwiązaniach obniżających emisyjność, jak technologia sekwestracji dwutlenku węgla (*carbon capture and storage*, CCS). Słusznie wskazał on, że liczba polskich publikacji analizujących zagadnienia prawne odnoszące się do technologii CCS jest wyjątkowo skromna. Zagadnienie, jakim jest CCS, jest natomiast istotne z punktu widzenia ograniczenia emisji CO₂, co sprawia że zasadne jest podejmowanie badań w tym zakresie przez polskich naukowców. Celem niniejszego artykułu jest wskazanie głównych barier regulacyjnych negatywnie wpływających na potencjał rozwoju technologii CCS w Polsce oraz potencjalnych obszarów wymagających interwencji prawodawcy w celu odblokowania realizacji inwestycji w sekwestrację dwutlenku węgla. W artykule dokonano przeglądu polskiej oraz światowej literatury, a także wskazano wybrane regulacje na gruncie prawa unijnego oraz prawa krajowego w zakresie technologii CCS. W podsumowaniu P. Mikusek wskazuje argumenty przemawiające za tezą, zgodnie z którą obecny trend dekarbonizacyjny oraz ruch legislacyjny tworzą przestrzeń do ponownego poruszenia i rozważenia możliwości wykorzystania technologii CCS.

Pytanie „Jak osiągać cele w zakresie redukcji emisji, zapewniając jednocześnie równe warunki konkurencji?” stawia Piotr P. Dziubak. Artykuł z pogranicza regulacji gospodarczej sektora energetycznego oraz prawa konkurencji nawiązuje bezpośrednio do unijnego celu uczynienia z Europy pierwszym kontynentem na świecie neutralnym dla klimatu do 2050 roku. Celem artykułu jest przedstawienie roli transformacji energetycznej lotnictwa w przyczynieniu się do realizacji tej inicjatywy, w szczególności poprzez ocenę projektu rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zapewnienia równych warunków działania dla zrównoważonego transportu lotniczego oraz innych elementów pakietu „Gotowi na 55”, które mają bezpośredni lub pośredni wpływ

na ten sektor gospodarki. Projektowane regulacje dotyczące dekarbonizacji lotnictwa wprowadzają napięcia wewnątrz sektora zarówno w Unii Europejskiej, jak i na styku z innymi rynkami geograficznymi oraz innymi sektorami. Autor wskazuje na rolę organów konkurencji, jaką powinny odegrać w procesie transformacji energetycznej, a także na wyzwania, przed jakimi znajdują się zarządcy infrastruktury, przewoźnicy oraz dostawcy paliw z uwagi na zmiany otoczenia regulacyjnego.

Krzysztof Szczęśniak w artykule pt. „Rozliczenie obowiązku uzyskania oszczędności energii opłatą zastępczą” dokonuje analizy zasad rozliczania obowiązku efektywności energetycznej poprzez uiszczenie opłaty zastępczej po 2018 roku. Tekst ma istotne znaczenie z racji wzrostu cen białych certyfikatów w latach 2021 i 2022, co sprawia, że uczestnicy rynku energetycznego są zainteresowani analizowanym przez K. Szczęśniaka sposobem rozliczania. Autor porównuje zasady uiszczania opłaty zastępczej w okresie 2016–2018 z okresem 2019 i latami następnymi, zwracając szczególną uwagę na przyczyny nieskuteczności nabycia białych certyfikatów. Istotne są sformułowane przez autora propozycje interpretacyjne przepisów w zakresie zasad rozliczania obowiązku efektywności energetycznej poprzez uiszczenie opłaty zastępczej. Autor w podsumowaniu formuje postulaty *de lege ferenda*.

Z kolej w artykule zatytułowanym „Prosument, prosument wirtualny i prosument zbiorowy energii elektrycznej – uwagi krytyczne” Borys Budka wskazał na konsekwencje, szczególnie o praktycznym charakterze, które wynikają z wprowadzenia do polskiego porządku prawnego nowych pojęć: prosumenta, prosumenta zbiorowego i prosumenta wirtualnego energii elektrycznej. Autor podejmuje próbę oceny implementacji rozwiązań unijnych pod kątem jej skutków w zakresie prawa energetycznego, a także systemu ochrony konsumenta i konkurencji. B. Budka stoi na stanowisku, że regulacja polskiego ustawodawcy w aktualnym brzmieniu może powodować ryzyko występowania nieprawidłowości w zakresie umów zawieranych pomiędzy prosumentami a przedsiębiorstwami energetycznymi, co może w znaczącym stopniu spowolnić wzrost prosumeryzmu na rynku polskim.

Przedmiotem opracowania Grzegorza Zycha jest „Zjawisko odmowy zawarcia umowy o przyłączenie instalacji do sieci w świetle zobowiązań międzynarodowych Polski”. Niniejszy artykuł adresuje zjawisko znacznego wzrostu przypadków, w których przedsiębiorstwa energetyczne dokonują odmowy przyłączenia nowych źródeł energii odnawialnej, ze szczególnym uwzględnieniem rynku energii elektrycznej. Zdaniem G. Zycha przyczyna zaistniałego stanu rzeczy leży w regulacjach prawnych, które swoim aktualnym kształtem przyczyniają się do pogłębienia różnic pomiędzy podmiotami wnioskującymi o przyłączenie a podmiotami dokonującymi przyłączenia w zakresie przysługujących im praw i obowiązków w ramach procedury przyłączeniowej. Tekst dotyczy aspektów regulacji gospodarczej sektora energetycznego oraz prawa konkurencji w świetle rozwoju odnawialnych źródeł energii i zobowiązań międzynarodowych Polski.

Kolejny artykuł, pt. „Sytuacja wykonawców inwestycji energetycznych w związku ze wzrostem cen i utrudnionym dostępem do materiałów budowlanych”, przygotował Michał Pater. Celem jest przedstawienie możliwych ścieżek działania wykonawców inwestycji energetycznych w związku z wydłużeniem czasu realizacji umowy bądź wystąpienia straty na skutek wzrostu cen materiałów budowlanych lub braku dostępności materiałów. W tekście przeanalizowana została kwestia potencjalnej zmiany umowy w zakresie wydłużenia czasu realizacji i/lub podwyższenia wynagrodzenia, a także zagadnienie dochodzenia roszczeń wykonawcy w przypadku braku doprowadzenia do

zmiany umowy. M. Pater zwrócił także uwagę na kwestie obrony wykonawcy przed ewentualnymi karami umownymi nałożonymi za (wynikłe z ww. okoliczności) brak zrealizowania/nieterminowe zrealizowanie danej umowy.

Tematyka energetyki jądrowej została podjęta przez Łukasza Dubińskiego w artykule pt. „Specustawa jądrowa i prawo atomowe (ocena wybranych planów legislacyjnych)”. W artykule omówione zostały plany ustawodawcy dotyczące tzw. specustawy jądrowej oraz prawa atomowego. Autor przeprowadził analizę pod kątem założenia projektodawcy, zgodnie z którym nowelizacja przywołanych ustaw miałyby się przełożyć na usprawnienie postępowań w sprawie inwestycji dotyczących obiektów jądrowych. Ogólna ocena przygotowywanych zmian legislacyjnych jest pozytywna.

Ostatnie opracowanie niniejszego numeru iKAR-a ma charakter prawoporównawczy. Bartłomiej Kupiec dokonał „Analizy prawoporównawczej klastra energii i Bürgergemeinschaft”. Celem artykułu jest przedstawienie i porównanie polskich regulacji dotyczących klastra energii oraz austriackiej Bürgerenergiegemeinschaft. Podjęta tematyka ma istotne znaczenie dla funkcjonowania sektora energetycznego, albowiem w przeciwieństwie do energetyki jądrowej, umożliwia partycypację polskich obywateli w procesie wytwarzania i sprzedaży energii, wyprodukowanej za pomocą instalacji odnawialnych źródeł energii. W celu wykazania czy polskiej energetyce odpowiada koncepcja obywatelskiej społeczności energetycznej, B. Kupiec poddał analizie unijne, polskie i austriackie akty prawa określające działanie klastra energii i Bürgerenergiegemeinschaft. Autor sformułował także postulaty *de lege ferenda* w zakresie dostosowania przepisów prawa unijnego i krajowego do współczesnych klastrów energii i do realiów społeczno-gospodarczych.

W numerze zamieszczono również sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Prawa Energetycznego „Rola i znaczenie magazynów energii we współczesnej gospodarce”, która odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w dniu 28 kwietnia 2021 roku. Sprawozdanie przygotował Bartosz Gołębiowski.

Serdecznie dziękujemy wszystkim Autorom artykułów i innych materiałów zamieszczonych w numerze 2(11)/2022. Szczególne podziękowania kierujemy także do Recenzentów, których praca pozwoliła na udoskonalenie kształtu naszej publikacji. Mamy nadzieję, że przytoczone teksty pomogą Państwu w pracy naukowej, dydaktycznej oraz zawodowej.

Życzymy owocnej lektury!

Bibliografia

- Hunter, T. (2021). Covid-19 and the shift towards net-zero emissions in Australia: accelerating the energy transition. *Oil, Gas and Energy Law*, 19(5), 1–19.
- Pflugmann, F. i Blasio, N. (2020). The Geopolitics of Renewable Hydrogen in Low-Carbon Energy Markets. *Geopolitics, History and International Relations*, 12(1), 9–44.
- Taylor, M. i Hunter, T. (2021). The Hydrogen Hope? Challenges and Opportunities for an Australian Hydrogen Industry. *Oil, Gas & Energy Law Intelligence*, 19(2).

- Tscherning, R. (2021). Developing a Canadian Clean Hydrogen Economy: Maximising the Export Potential Hydrogen Special. *Oil, Gas and Energy Law*, (2).
- Tscherning, R. (2021a). Energy Transition Special. *Oil, Gas and Energy Law*, (1).
- Tscherning, R. (2022). Enabling the EU 'Fit for 55' Transition: Canada as a Strategic Partner to Address Hydrogen and Raw Material Vulnerabilities. *Oil, Gas and Energy Law*, (1).
- Wcisło-Karczewska, K. i Sakłowski, J. (2020). Pandemia koronawirusa a regulacje prawne w energetyce. *internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, 6(9).

Zapowiedź

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, którego przedstawiciele mają zaszczyt redagować energetyczne numery iKAR-a podejmuje działania zmierzające do wzmocnienia potencjału polskiej nauki w zakresie badań nad funkcjonowaniem sektora energetycznego. Tematyka transformacji energetycznej jest zagadnieniem szczególnie istotnym dla Śląska, którego gospodarka oraz społeczeństwo zostały zdominowane przez energetykę węglową. Transformacja energetyczna będzie miała zatem bezpośrednie przełożenie na śląski przemysł, infrastrukturę, społeczeństwo, kulturę oraz naukę. Sytuacja geopolityczna, gospodarcza, społeczna, a także wyraźny kierunek w polityce energetycznej Unii Europejskiej oraz trendy w energetyce światowej sprawiają, że zasadne jest pogłębienie badań naukowych nad funkcjonowaniem sektora energetycznego.

Z tych też powodów na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach powstanie interdyscyplinarne centrum naukowe ekonomii i prawa energetycznego, którego głównym celem będzie prowadzenie badań nad przebiegiem i skutkami przebiegu transformacji energetycznej oraz zmian w dostępie i zastosowaniu zasobów naturalnych.

Zespół centrum będzie składał się przede wszystkim z kadry naukowej Katedry Prawa oraz Transformacji Energetycznej i Zasobów Naturalnych (dawniej Katedry Prawa i Ubezpieczeń) Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach: dr hab. Marzeny Czarneckiej prof. ucz., dr Marcina Kraśniewskiego, dr Borysa Budki, dr Aleksandry Lubicz-Posochowskiej, Grzegorza Zycha. Do współpracy w ramach centrum zostaną zaproszeni także krajowi i zagraniczni eksperci w zakresie prawa energetycznego, transformacji energetycznej, ochrony środowiska i klimatu, a także zarządzania zasobami naturalnymi. Działalność centrum ma wzmocnić poziom polskich badań naukowych na świecie, a jednocześnie przyczynić się do wypracowania rozwiązań prawnych dla polskiej gospodarki oraz przyczynienia się do popularyzacji nauki.

Podjęte przez władze Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach działania wpisują się w działania podjęte przez władze Miasta Katowice oraz władze śląskich uczelni publicznych zmierzające do organizacji Europejskiego Roku Nauki 2024. Katowice stały się bowiem Europejskim Miastem Nauki 2024. Ten zaszczytny tytuł Katowice uzyskały jako pierwsze miasto w Polsce, a jednocześnie jako pierwsze miasto w Europie Środkowo-Wschodniej. Zgodnie z przyjętą koncepcją Europejskiego Roku Nauki 2024 tematem przewodnim będzie transformacja gospodarcza. Tym samym elementem tego Roku jawi się transformacja energetyczna, która jest niezbędnym

elementem transformacji gospodarczej, zwłaszcza w Polsce. Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach stawia sobie za cel stworzenie na Śląsku wiodącego w tej części Europy ośrodka badawczego nad funkcjonowaniem sektora energetycznego.

Zapraszamy do współpracy wszystkich prawników i ekonomistów zajmujących się badaniami naukowymi w obszarze sektora energetycznego i zasobów naturalnych.

Katowice, dn. 12 września 2022 roku

dr hab. Marzena Czarnecka, prof. UEKat

<https://orcid.org/0000-0003-0565-8357>

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

marzena.czarnecka@uekat.pl

dr Marcin Kraśniewski

<https://orcid.org/0000-0002-8552-4182>

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

marcin.krasniewski@uekat.pl